

Tiếng Việt c a m y ông r c r i quá! Tôi h c đã lâu mà v n còn lúng túng, nhi u lúc vi t sai, nói sai lung tung c lên

Tôi yêu tiếng n c tôi t khi m i ra đ i, ng i .

□

Me h n ru nh ng câu xa v i
À à i ! Tiếng ru muôn đ i
Tiếng n c tôi ! B n ngàn năm ròng rã bu n vui
Khóc c i theo m nh n c n i trôi, n c i

..... Phạm Duy (Tình ca, 1953)

Tôi tình c quen m t anh b n M , ng i M chính c ng, m t xanh mũi lõ, tên Johnson William, quê bang Ohio c a x C Hoa nh ng Johnson đã h n 16 năm sinh s ng Vi t Nam, nghiên c u v dân t c h c Đông Nam Á, nói tiếng Việt thông tho, phát âm theo gi ng Hà N i khá rõ, h n h c tiếng Đ i h c Ngo i ng Hà N i r i làm Master of Art v v n hóa xã h i Vi t Nam h c Khoa h c T nhiên Sài gòn, rành l ch s Vi t Nam, thu c nhi u câu th l c bát trong truy n Ki u c a thi hào Nguy n Du, L c Vân Tiên c a c Đ Chi u. Johnson ăn m c xuy n xoàng, cái đ u r i bù, chân mang m t đôi giày bata cũ mềm, l ng qu y m t ba lô l ch th ch, s n sàng ăn u ng nh m ngoài v a hè. Johnson có th quanh năm su t tháng ăn c m v i chu i thay cho bánh mì và phomat, x t n c t ng vào chén r i c th mà khua đũa lùa c m vào mi ng. Đ i v i Johnson, th t rùa, r n, ch, nhái, chu t đ ng, ... h n x i ngon lành. Bún riêu là món khoái kh u c a Johnson, h n còn bi t thêm h t v t l n ăn v i rau răm ch m mu i tiêu chanh. Ai có m i đi chén th t c y v i m m tôm, Johnson ch ng ng n ng i mà còn bi t v ùi đánh cái phét khen r i u đ mà nh m v i th t chó ngon "th n s u qu kh c" !!! Ch ng bi t Johnson khéo tán t nh th nào (ho c b tán) mà v đ c m t cô bé Hà thành tóc "đ -mi gác-xông", sinh viên ngành v n h h n hoi. Ngày c i, Johnson v n áo dài khăn đóng, d ng tr u cau và qu l y bàn th t tiên nhà gái thành tho làm đám thanh niên, thi u n , c lữ con nít và m y ông c ông, c bà trong làng suýt xoa, kinh ng c, xúm đen xúm đ coi mu n s p nhà.

Chúng tôi gặp nhau trên chuyến xe lửa từ Nha Trang ra Huế. Tôi về thăm quê, còn Johnson thì sau mấy tháng nghiên cứu phong tục Tây nguyên xuống Nha Trang rồi tiếp đi dự Festival Huế. Đón ông dài, tàu chèo y dòn xóc, chung quanh ồn ào, lao nhao chèo ng ai ng đợc. Johnson rồi tôi xuống toa ăn uống, kêu mấy người mọt ly cà phê đen, mọt bình trà nóng rồi trao đổi đồ chơi trên chuyến. Tôi cũng khá tán phợc sự hiếu u biết và thành thạo văn hóa Việt Nam của Johnson khi nghe hẳn thợnh thơ ng chiêm vô câu chuyện mấy câu ca dao, thành ngữ tiếng Việt. Thợt thú về khi nói chuyện với mọt người Mẹ bợng tiếng Việt về đợ tài ngôn ngữ Việt Nam (dợ chợ u hẳn nhợ u khi khi nó chuyện với mọt người Mẹ bợng... tiếng Anh). Về y mà Johnson về nợ c đợ u than:

- Tiếng Việt của mấy ông rợ c rợ i quá! Tôi học đã lâu mà về n còn lúng túng, nhợ u lúc viết sai, nói sai lung tung cợ lên. Này nhợ, thợ xợ ng hô, ăn uống, giao tiếp... thợt thợm thợ khác nhau chợ ng đợ n giợ n nhợ tiếng Mẹ cợ a thợ, chợ mọt thợ you là đợ nói với thợt cợ ngợ i đợi thợi, tiếng Việt thì phân biệt ông, bà, anh, chợ, em, con, cháu, ngài, mày, thợ y, thợ ng, ... rành mợ ch. Tiếng Mẹ thì dùng mọt chợ black đợ chợ thợt cợ nhợ ng vợt gì, con gì có màu đen trong khi đó tiếng Việt thì khác, ngợ a đen thì giợ i là ngợ a ô, chó đen thì kêu là chó mợ c, mèo đen thì giợ i là mèo mun, gà đen thì là gà quợ, bò đen là bò hợng, mợ c đen là mợ c tàu, tóc đen thì hóa thành tóc nhung hợ c tóc hợ n. Đã là màu đen rồi mà ngợ i Việt còn nhợ n mợ nh thêm mợ c đợ đen nhợ đen thợi, đen thui, rồi đen tụy n, đen thợm, tím đen, đen ngợ t, đen bóng, đen sì, đen đợi, đen thợm, đen óng, đen thui lủi, đen kợ t, đen dòn... Còn đợ chợ màu ít đen hẳn thì ngợ i Việt dung chợ đen hai thợ n: đen đen.

Tôi cợ i cợ i:

- Thì tiếng Mẹ của ông nhợ u lúc cũng rợ c rợ i kia mà. Này nhợ, ngợ i Việt nói: "Hôm qua, tôi đi thợm" thì ngợ i Mẹ thợi nói "Yesterday, I went to the shop". Tiếng Anh, đi là go, nhợ ng đã đi (quá khợ) thì phợi viết là went. Bợ n thân chợ hôm qua (yesterday) đã là quá khợ rồi thì ai cũng biết mà gì cợ n phợi đợi go thành went chỉ cho rồi mấy người học Anh văn? Nợi chuyện học thuợ c lòng 154 đợ ng thợ bợt qui thợt cợ a mấy ông cũng đợ làm nhợ u ngợ i trên thợ giợ i phợi thì thợt lên thợt xuống. Ngợ i Việt nói hai con chó mà chợ ng cợ n thêm s hợ c es thành hai con chó "sợ" (two dogs) nhợ tiếng Mẹ. Mọt đợ a con nít thì nói là one child là đợ c rợ i, về y mà thêm mọt đợ a nợ a thì bợt đợ u rợ i, chợ ng phợi là two childs mà thành two children. Mọt con ngợ ng là one goose, hai con ngợ ng thì thành two geese. Về y mà viết mọt con cợ u là one sheep nhợ ng hai con cợ u thì cũng là two sheep, chợ ng chợ u đợi gì cợ ?!.

Johnson về n không chợ u thua:

- Văn phạm c a x ông cũng rợ c rợ i b x ! Xem nè, th ng và thua là hai ch ph n nghĩa ch gì? Thua và b i là hai ch đ ng nghĩa, đúng hông? V y mà, hai câu nói: "Ngô Quy n đánh th ng quân Nam Hán" đ ng nghĩa v i câu "Ngô Quy n đánh b i quân Nam Hán"? Không th vi t là "Ngô Quy n đánh thua quân Nam Hán"!!! Ph i không nào? R i còn, "áo m" t ng đ ng v i "áo nh", "nín thnh" gi ng nh "làm thnh" trong khi m và nh ph n nghĩa nhau, nín và làm cũng là nh ng đ ng t đ i nhau. R i ba h i m y ông dùng ti ng Hán nh Qu c gia r i đ i thành ti ng Nôm ra Nhà n c, Tr c thăng (có th không c n ch máy bay phía tr c) thành Máy bay Lên th ng (ph i có ch máy bay phía tr c), Th y quân l c chi n thì đ i là Lính th y đánh b , sao không g i luôn là lính n c đánh đ t??? L đ ng th thì không th s a l i là L đ ng đ t m c đ u là th là đ t?

Tôi ti p t c "ăn mi ng tr mi ng":

- Tiếng M cũng đâu có tránh kh i. See và look cũng đ u là đ ng t đ cùng ch hành đ ng xem, nhìn, ng m, dòm nh ng oversee (quan sát, trông nom) l i ng c nghĩa overlook (b sót, không nhìn th y). Wise man là ng i thông thái, uyên bác, v y mà thay ch man (đàn ông) thành woman (đàn bà) thì ch wise woman thành bà phù th y, bà đ bà lang, bà th y bói, bà đ ng bóng!!! R i ch man và guy (anh chàng, gã) g n g n nh nhau thì ch wise guy thành m t k h m hnh, khoác lác. Sao l i "park on driveways" (đ u xe trên đ ng n i b) nh ng "drive on parkways" (lái xe trên xa l)?

Johnson ôm b ng c i:

- Tên món ăn Việt Nam cũng l , mi n Nam có bánh da l n, t ng làm b ng th t l n nh ng th c ch t là b ng b t, có l gi ng nh các l p da l n, nh ng sao không g i là bánh da heo theo t mi n Nam mà g i theo ch l n mi n B c? Bánh bò cũng ch ng có mi ng th t bò nào. Bánh tiêu thì không r c tiêu mà l i r c mè. G i rau má mà ch ng liên quan đ n má hay m g i c . Bánh tét mà g i th t ch t, ch ng th nào tét đ c. Bánh dày thì l i m ng h n bánh ch ng. Bánh ch ng thì ph i n u th t lâu m i chín ch không ph i dùng cách ch ng h i hay ch ng h p. N c lèo trong n i h ti u thì ch ng ph i theo ki u n c Lào (hay Lào). Trái s u riêng thì ăn vô ch ng th y s u riêng hay s u chung chi c . B i Năm roi r t tuy t nh ng sao đúng là năm roi? Trái vú s a, Cây dái ng a thì th t là t ng hnh. Hi hi... Ngôn t b y gi cũng th , cò đ t, cò nhà... thì ch ng dnh đáng gì đ n "con cò, cò bay l , l bay la..." c .

Tôi cũng ch ng v a:

- Thế cái món hot dog của Mỹ ông có liên quan gì đến con chó không? Món bánh mì kẹp thịt bò băm Hamburger của Mc Donald thì đâu có thịt heo (ham). Trái thơm, trái khóm "pineapple" thì chúng có gì liên quan đến pine (cây thông) và apple (trái táo) không? Vào phòng thí nghiệm sinh học, ông Giáo sư báo báo về con "Guinea pig", nghe qua tiếng đâu là con heo xứ Guinea (ở Tây Phi Châu, giáp với Senegal, Mali, Liberia, Sierra Leone và biên giới Tây dương) nhưng đâu là một giống vật nuôi tên là Guinea (ở Guinea không có giống vật nuôi này!). Đáng lý chơi football (bóng đá) thì phải viết là legball chứ, bởi vì người ta đá banh bằng cái chân (leg) chứ đâu chơi cái chân foot thì đúng là đứng trên bàn chân? Mọi đây, khi dân Pháp không chịu được họ Mỹ trong việc chiến tranh Iraq thì là Mỹ dân biểu Mỹ giận đòi đổi tên món khoai tây chiên French fries bằng cái American fries thì Mỹ ông Tây lại ôm bằng cái cái riêu riêu món French fries không phải xuất xứ từ Pháp mà từ ... Mỹ và là món ăn của dân Mỹ. Có lẽ Mỹ ông Mỹ tiến bộ xa, khi làm món này đặt tên là khoai tây Pháp cho nó có vẻ ... ngoi cho sang, giống như bây giờ một số quán ăn Việt Nam có thức ăn Lẩu Thái, Bún Singapore, Bánh bao Mã lai, Cá chiên viên Singapore, Hủ tiếu Nam Vang, ... một cách tự nhiên và cách nói của người 100% của Việt Nam???

Johnson gửi gù:

- Ờ, cũng đúng. Nhưng lúc đứng trước tiếng Việt, tôi thấy khó quá, đã lấy 24 chữ cái A, B, C của văn La tinh rồi mà bày ra thêm a, â, ă, u, ơ, ô, d, đ, ... nữa. Lại thêm kèm 5 dấu sắc (^), huyền (v), hỏi (?), ngã (~), nặng (.) và không dấu ( ) nữa. Như le, lé, lè, l, l, l, mà mỗi chữ mang một nghĩa khác nhau. Rồi phải học cách báo dấu ở đâu trong từ cho chính xác nữa chứ. Hòa hay là hoà. Li hay là lý? Có câu thơ về dấu này cũng hay:

Chị Huyền mang nặng ngã đau,
Sao không sắc thuốc, hỏi sao cho lành ?!

Trong ngôn ngữ Việt Nam, tôi thấy nhiều chữ ghép với chữ ăn mà cứ nói nó chơi ăn như phải chuyển biến thành phẩm vào miệng, nhai và nuốt xuống gì chứ. Nói ăn nhậu, ăn tiệc, ăn mừng, ăn cỗ, ăn giỗ, ... thì có lý nhưng sao lại ăn nếm, ăn hút, ăn tiễn, ăn lòn, ăn cướp, ăn mày, ăn chửi, ăn quật, ăn đấm, ăn đòn, ăn công, ăn năn, ăn hiếp, ăn khách, ăn nh, ...

Tôi biết cái gì chứ ngang khi Johnson tiếp tục ghép chữ với từ ăn:

- Thì nhđ tiếng Mđ cđ a ông vđ y thôi. Chđ to get khó đđ ch gì ra hđ n cđ . Tôi cũng có nghĩ là khi mình chđ a tìm ra đđ ng tđ nào thích hđ p thì dùng tđ m luôn chđ to get! Khi quân đđ i Mđ bđ t sđ ng đđ c Saddam Hussen đ Iraq thì tuyên bđ "We got him!", sao không dùng đđ ng tđ to catch, to caught, to force, to find, to capture, to pick up, ...cho rõ nghĩa? Rđ i đđ ng tđ to get đi kèm các giđ i tđ in, into, on, out, up, at-able... thành mđ t lođ t đđ ng tđ mđ i. Các đđ ng tđ to take, to put, to be... cũng vđ y.

Johnson chuyđ n qua phđ n khác:

- Chuyđ n mđ o tđ tiếng Viđ t cũng làm rđ c rđ i ngđđ i nđđ c ngoài. Ngđđ i Viđ t nói cái bàn, cái nhà, cái gđđ ng, cái nón... nhđ ng không thđ nói cái chó, cái mèo mà phđ i là con chó, con mèo, con ngđđ i.... Đđ vđ t là cái, đđ ng vđ t là con. Bđy giđ nhiđ u cô cđ u thanh niên Hà Nđ i thay vì nói cái xe Honda Dream thì đđ i dùng tđ con Đđ -rim, rđ i tiđ p là con Su (Suzuki), con a cđng (@), con Tô (Toyota), con Mđ c (Mercedes)...

Vđ chđ ng tôi có chuyđ n vui thđ này: Tôi quen vđ tôi, mđ t phđ n vì yêu các cô gái Viđ t Nam, mđ t phđ n cũng đđ trau đđ i thêm tiếng Viđ t. Hđm hđm chúng tôi ra Hđ Gđđ m đđ o chđ i, tôi khen: "Con hđ này đđ p quá!". Vđ tôi "chđ nh" liđ n: "Không, anh phđ i nói là cái hđ này đđ p quá!". Vđ y mà đi ngang sông Tô Lđ ch thđ y nđđ c đen ngòm, tôi nói: "Cái sông này bđ n quá!" thì vđ tôi "sđ a" ngay: "đ y, anh phđ i nói là con sông này bđ n quá chđ không nói là cái sông!". Tôi la lên: "đ , sao đđ i thđ , khi là cái, khi là con, làm sao phân biđ t?". Vđ tôi ôn tđ n giđ i thích: "Cái gì đđ ng đđ y, nhúc nhích thì gđ i là con, nhđ con sông có nđđ c chđ y, còn cái gì nđm im nhđ cái hđ nuđ c tđnh mđ ch thì phđ i là cái hđ . Con chó, con mèo nó chđ y đđđ c nên phđ i là con. Cái nhà, cái bàn, cái cđ t đđn đđu có di chuyđ n đđđ c nên phđ i là cái. Rđ chđ a?". Lúc đđ , tôi phá lên cđđ i vì phát hiđ n mđ t đđđ u vô cùng thú vđ : "À, anh hiđ u rđ i! Tiếng Viđ t thđ t hay. Hđn gì cái... cái cđ a anh nó nhúc nhích lên xuđ ng nên phđ i gđ i là con ..., còn cđ a... em, nó nđm im mđ t chđ nên phđ i gđ i là cái, cái... Ha ha...". Hđm đđ y, tôi bđ mđ y cái nhéo đđu đđđ ng, nhđ ng bù đđ i, có đđđ c mđ t đđm hđ nh phúc.

Tôi thđ y tđ c cđđ i vô cùng vđ i anh bđ n Mđ này:

- Tôi cũng có chuyđ n hiđ u đđ m trong phát âm tiếng Mđ nhđ thđ này.

Trong mđ t bđ a tiđ c vđ i các sinh viên quđ c tđ , tôi nhđ n phđ n phđ c vđ nđđ c uđ ng. Gđ p bà giáo ngđđ i Mđ đđ đđ ng tuđ i, tôi đđ n chào đđ ch sđ và nói theo kiđ u cách theo kiđ u cđ a ngđđ i Viđ t:

"Good evening, Madam. May I have a honour to serve you? Do you like my Coke?" (Chào bà, Tôi có thể vinh hạnh phục vụ quý bà. Bà có muốn món Coke (Coca Cola)?). Bà này trông mặt nhìn tôi, ra vẻ ngạc nhiên, rồi lắc đầu đi. Tôi băn khoăn chằng chịt chuyện gì? Hôm sau, tôi đánh báo đầu tiên của bà: "I am sorry, yesterday I have found your strange look when hearing my invitation. Was there a wrong?" (Xin lỗi, hôm qua tôi thấy bà nhìn tôi kỳ lạ khi nghe tôi mời cô ạ. Có điều gì không ổn không?). Bà giáo mỉm cười đáp lại: "Yes, I had misunderstood yours. Today, I just find out that your pronunciation is not correct. You said "Coke" not sound like "Coke" but "Cock". Cock is a male chicken but it also has a dirty meaning else. You should be careful when saying this word to a lady". (Vâng, tôi đã hiểu lầm anh. Hôm nay, tôi mới hiểu ra là anh phát âm không đúng. Anh nói chằng chịt "Coke" mà không gọi đúng "Coke" mà thành "Cock". Cock là con gà trống nhưng nó cũng có một nghĩa khác xấu. Anh phải cẩn thận khi nói từ này với một phụ nữ).

Johnson "gặp gỡ":

- Hi hi... Anh bạn người Việt đến tôi đến thăm nhà, đến thăm ngôi nhà của mình anh nói: "Đây là nhà tôi, mời ông vào chơi", gặp gỡ anh ta ra đón thăm của anh, anh ta nói gì thì nói: "Đây là nhà tôi, mời ông vào chơi". Tôi ngạc nhiên nhưng cũng không hiểu và bước vào nhà, nhà anh ta thật đẹp (vì anh ta cũng vậy!). Tôi ra lịch sự nên khen chằng chịt nhà và nói: "Nhà anh và nhà anh thật đẹp". Hai vẻ chằng chịt nhìn nhau cười. Vì đi lâu ngoài đường, tôi không có WC công cộng, nên tôi hỏi anh chằng chịt nhà "Xin ông cho tôi vào cái chằng chịt đi toilet của nhà ông được không?" Hi hi... lúc đó tôi không nghĩ đến cái sự buồn cười của câu này, hôm sau nghĩ lại tôi mới thấy.

Tôi cười to kể tiếp:

- Lần đầu tiên sang Châu Âu cách đây 10 năm, tôi quen một cô sinh viên Hà Lan. Chúng tôi nói chuyện với nhau bằng tiếng Anh. Cô rủ tôi ra bãi biển ngắm và nói chuyện. Hôm đó, tôi chằng chịt đem theo cái gì đó trên xuồng bãi cát để ngắm. Nói với cô này, thì cô mỉm cười: "Oh, never mind. You can lie down at my top" (Ồ, không sao. Anh có thể nằm trên cái top của tôi). Tiếng Anh của tôi cũng chằng chịt gì nên chằng chịt hi vọng là nằm trên top là nằm ở đâu? Tôi chằng chịt top có nghĩa là ghế, là ở trên. Vậy nằm ở trên là nằm ở đâu? Nằm trên đầu thì chắc là không đúng rồi, ai nói nằm trên đầu mà nói chuyện với phụ nữ. Chằng chịt nằm trên... mình cô này? Hỏi lúc trằng chịt đi Tây, tôi nghe nhiều tiếng ồn ào nhau rầm rầm, phụ nữ Tây nó... Tây lắm, thích thì sờ nắn... chi chi! "Tình cho không biết không" mà. Vậy là... là nào ??? Tôi nói, tôi mới biết chi chi và thấy mặt cười trong lòng khi thấy cô này cười áo khoác ra, trên đầu bãi cát và chằng chịt nằm trên đó. Tôi đó, về đến nhà, tôi nhìn lại từ đi Anh - Việt ra xem, mới biết thêm là top còn có nghĩa là cái áo khoác ngoài của phụ nữ. Trúng rồi!

Johnson với vai tôi:

- Chút xíu nữa bạn là... hahaha. Ha ha... Năm ngoái, tôi có đến thăm miết với bạn Nam bạn, tôi có nghe một câu thơ này mà lúc đó chúng tôi nào hiểu được: "Hôm qua, qua nói qua qua mà qua hôm qua. Hôm nay, qua hôm nay nói qua mà qua lại qua".....

Câu chuyện của chúng tôi còn dài. Chia tay với Johnson ông già Hu. Chúng tôi đi theo con đường về phía Đông Ba, trong đó còn với chúng tôi câu chuyện về tiếng Việt với Johnson, ông già chực chờ chờ đợi theo sau:

- "Ôn đi với mô khôn hè?"

Tôi gật đầu, bước lên chiếc xe cũ rích, bước miết:

- Có tiếng sách nào gõ ở đây không, Bác? Tôi muốn mua một quyển từ điển tiếng Việt.

Tôi bắt đầu nhìn ra đường, trong tủ sách gia đình của tôi, có một loạt từ điển các nước, nhưng chỉ có một quyển từ điển tiếng Việt nào.